

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра міжнародних відносин та регіональних студій

На правах рукопису

СТЕПАНЮК НАТАЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ

Спеціальність: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

КОЦАН НАТАЛІЯ НЕСТОРІВНА
доктор географічних наук, професор.

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол №
засідання кафедри міжнародних відносин
і регіональних студій
від

Завідувач кафедри
проф. Коцан Н. Н. _____

Луцьк 2025

АНОТАЦІЯ

Степанюк Н. О. Особливості сучасної зовнішньої політики Франції.

Рукопис. Випускна кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини». Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 56 с. укр.

У першому розділі бакалаврської роботи викладено основні ідеї щодо поняття зовнішня політика. Аналізуються терміни цілі, інтереси та стратегія зовнішньої політики. Висвітлюється роль зовнішньої політики у формуванні національної самобутності.

У другому розділі бакалаврської роботи розглянуто основні чинники, які вплинули на формування зовнішньої політики сучасної Франції. Важливе значення мав аналіз того як зовнішня політика сучасної Франції розвивалась через призму історичних передумов та політичних чинників. Крім того, досліджено вплив соціально-економічних чинників на формування зовнішньополітичного курсу Франції.

У третьому розділі бакалаврської роботи висвітлено характерні риси сучасної зовнішньої політики Франції, виокремлено місце та роль України, окреслено проблеми та перспективи реалізації зовнішньої політики Франції на сучасному етапі.

Бакалаврська робота містить 4 таблиці та 2 рисунки, список джерел налічує 56 позицій.

За результатами роботи зроблено висновки. Зовнішня політика - це свідомо діяльність держави на міжнародній арені, що регулює її взаємодію з іншими країнами, сприяє забезпеченню національних інтересів та гарантуванню її безпеки, а також її глобального впливу. Історичний розвиток формування зовнішньої політики Франції пройшов сім етапів. Сучасний етап характеризується створенням потужного центру в Європі та зосередженням французької зовнішньої політики в конкретних регіонах. Характерними рисами сучасної зовнішньої політики Франції є: лідерство в Європі, багатовекторність, кліматична політика, активність в міжнародних організаціях, боротьба з тероризмом, ядерне стримування, захист довкілля, гуманітарна допомога, розвиток космічної програми. До основних форм взаємодії з Україною належить: дипломатія, інвестиції, підтримка до євроінтеграції, військова допомога, співпраця в ІТ та ШІ. Основними проблемами реалізації зовнішньої політики Франції є політична криза, сепаратизм, міграційна проблема, енергетична криза, територіальні суперечки. Перспективними моментами є: розвиток європейської автономії, розширення співпраці з союзниками, активна участь в Арктиці та прагнення до збереження лідерства в ЄС.

Ключові слова: Франція, зовнішня політика, безпека, дипломатія.

ABSTARCT

Stepaniuk N.O. The France Current Foreign Policy Features.

Manuscript. Graduation thesis of the bachelor's degree in the specialty 291 «International Relations, Public Communications and Regional Studies» educational and professional program «International Relations». Lesya Ukrainka Volyn National University. Lutsk, 2025. 56 p. Ukrainian.

The first chapter of the Bachelor's work outlines the main ideas for the foreign policy concept. The notion, goals, interests and strategy of foreign policy are analyzed. The role of foreign policy in the formation of national identity is highlighted.

The second chapter considers the main factors that influenced the formation of the foreign policy of modern France. Analysis of how the foreign policy of modern France developed through the prism of historical prerequisites and political factors is of great importance. The work investigates the influence of socio-economic factors on the formation of the foreign policy of France.

The third chapter examines the key characteristics of the France current foreign policy as well as points out the place and role of Ukraine, outlines the problems and prospects for the implementation of French foreign policy at the present stage.

The bachelor's thesis has 4 tables and 2 figures, the list of sources has 56 items.

Conclusions are drawn based on the results of the study. Foreign policy is the state deliberate activity in the international arena to regulate its interaction with other countries, promotes national interests. It guarantees its security, as well as its global influence. The historical development of France's foreign policy has passed through seven stages. The current stage is characterized by the creation of a powerful centre in Europe and the concentration of French foreign policy in specific regions. The characteristic features of France's current foreign policy are the following such as leadership in Europe, multi-vectorism, climate policy, activity in international organizations, fight against terrorism, nuclear deterrence, environmental protection, humanitarian aid and development of the space programme. The main forms of cooperation with Ukraine include such fields as diplomacy, investment, support for European integration, military assistance, cooperation in IT and AI. The main problems in the implementation of France's foreign policy are the political crisis, separatism, migration problem, energy crisis and territorial disputes. Promising aspects include the development of European autonomy, expanding cooperation with allies, active participation in the Arctic and the desire to maintain leadership in the EU.

Keywords: France, foreign policy, security, diplomacy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	7
1.1. Теоретичні основи дослідження зовнішньої політики держави.....	7
1.2. Стан вивчення теми дослідження у сучасній науковій літературі...	10
1.3. Методичні основи дослідження зовнішньої політики держави	13
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ	
СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ.....	16
2.1. Історичні передумови реалізації сучасної зовнішньої політики Франції.....	16
2.2. Політико-правові чинники реалізації сучасної зовнішньої політики Франції	25
2.3. Соціально-економічні передумови та чинники реалізації сучасної зовнішньої політики Франції	29
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ	
ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	35
3.1. Характерні риси сучасної зовнішньої політики Франції	35
3.2. Місце та роль України в сучасній зовнішній політиці Франції	40
3.3. Проблеми та перспективи реалізації сучасної зовнішньої політики Франції	44
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Франція є однією з найвпливовіших країн світу і постійно зміцнює свій статус на світовій арені. Вона займає провідні позиції в Європі, проводячи багатогранну зовнішню політику, щоб зберегти своє верховенство на континенті, впливаючи на міжнародний порядок і проводячи автономну зовнішню політику.

Об'єктом дослідження є особливості сучасної зовнішньої політики Франції.

Предметом дослідження є передумови та чинники, особливості, проблеми та перспективи реалізації зовнішньої політики Франції.

Метою роботи є аналіз особливостей зовнішньої політики Франції на сучасному етапі в аспекті вивчення передумов та чинників, особливостей, проблем та перспектив їх формування та реалізації.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- розглянути теоретико-методичні засади дослідження геополітичних інтересів держави;
- визначити та проаналізувати основні чинники та передумови формування особливостей сучасної зовнішньої політики Франції;
- виокремити ключові риси сучасної зовнішньої політики Франції;
- дослідити місце та роль України в сучасній зовнішній політиці Франції;
- з'ясувати проблеми та перспективи сучасної зовнішньої політики Франції.

Теоретичною базою написання роботи послужили праці таких вчених як Г. Т. Алісон, В. В. Безуглий, С. М. Борчук, В. В. Ващенко, П. П. Войтович, І. В. Горбачова, А. А. Гриценко, М. Железняк, О. Лаврик, Н. В. Малиновська, М. З. Мальський, О. О. Мітрофанова, С. О. Рудько, С. В. Толстов, та ін.

У процесі написання бакалаврської роботи було використано такі **методи** дослідження як: системно-структурний підхід, аналіз, синтез,

історичний, узагальнення, метод вивчення документів, статистичний, графічний метод та інші.

Практичне значення бакалаврської роботи. Результати дослідження можуть бути використані при вивченні таких освітніх компонентів, як «Міжнародна глобалізація та інтеграція у світовій політиці», «Міжнародні відносини і світова політика», «Історія міжнародних відносин», «Регіональне країнознавство», «Основи геополітики та геостратегії», «Світова економіка», що викладаються на факультеті міжнародних відносин.

Бакалаврська робота містить **елементи наукової новизни**, зокрема набули подальшого розвитку виділення історичних етапів формування і реалізації зовнішньої політики Франції.

Апробація бакалаврської роботи. Результати бакалаврської роботи було апробовано на IV Всеукраїнському науково-практичному форумі РЕПІТ «Актуальні проблеми міжнародних відносин і зовнішньої політики країн світу» (м. Луцьк, 2025 р.).

Структура дослідження. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 56 найменувань, в тому числі іноземні джерела. Робота ілюстрована, містить рисунки та таблиці. Загальний обсяг роботи становить 56 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Теоретичні основи дослідження зовнішньої політики держави

В сьогоднішньому глобалізованому світі, де відбувається нівелювання меж між зовнішньою і внутрішньою політикою, а також їх повна взаємозалежність та зв'язок, жодна держава не може існувати ізольовано в сучасних обставинах. Таким чином, кожна держава повинна постійно взаємодіяти з іншими учасниками міжнародних відносин задля власного сталого розвитку, що і реалізується через зовнішню політику.

Політика є важливим аспектом людського існування, оскільки соціальне та духовне життя людей перебуває у центрі політики. Дане поняття походить від назви трактату давньогрецького філософа Аристотеля, в якому він розглядав принципи, що лежать в основі структури та діяльності держави і політичної влади. Його прагнення зрозуміти політику є доказом того, що це соціальне явище має досить давнє походження [9]. Політика - це унікальна сфера людської діяльності, що забезпечує відносини між суспільством і державою, яка в свою чергу пов'язана з динамікою влади, політичними інститутами та нормами. Зовнішня політика, як і політика, не може функціонувати незалежно, і нерозривно пов'язана з аспектами людського існування.

Термін «зовнішня політика» широко використовується в сучасній політології, проте це поняття немає чіткого автора. Дана концепція розвивалась протягом століть та безумовно, пов'язана з міжнародними відносинами. Зовнішня політика – це комплекс заходів, що вживаються міжнародним актором задля впливу на поведінку інших суб'єктів міжнародних відносин, а також до пристосування результатів процесів даної системи [38, с. 458]. Іншими словами, зовнішня політика – це діяльність

держав та політичних організацій, що діють на міжнародній арені, щоб захищати власні національні інтереси та підтримувати відносини з іншими учасниками. Сам термін «зовнішня політика» активно почав формуватися в Європі наприкінці XVIII– на початку XIX ст. та пов'язаний з взаємодією між державами у контексті битв та колонізації.

Попри те, що зовнішня політика реалізується за принципово інших обставин, додаткових інструментів і механізмів, ніж внутрішня політика, поняття «зовнішня політика», на думку українського дослідника М. Мальського, можна вважати по суті рівним поняттю «політика» [23]. З цією думкою погодитись важко, бо термін «політика» має ширше розуміння, яке охоплює всі форми взаємодії в суспільстві, незалежно від того, внутрішні це чи зовнішні справи. Тоді як «зовнішня політика» - це окрема сфера, яка стосується виключно міждержавних зв'язків та їх дипломатичних угод.

Зовнішня політика країни базується на безлічі параметрів, включаючи внутрішньополітичний контекст і важливо усвідомлювати, що зовнішня політика не є незалежною, а тісно пов'язана з внутрішньою політикою. Успіх зовнішньої політики залежить від внутрішньої стабільності, наявності ресурсів і здатності держави враховувати інтереси інших країн у міжнародних відносинах.

В свою чергу зовнішньополітичні інтереси є невід'ємною складовою зовнішньої політики. На думку українського політолога Писаренко С.В., зовнішньополітичні інтереси є прагматичними цілями держави в міжнародних відносинах для збереження і зміцнення своїх позицій у міжнародному вимірі[7]. Ці інтереси формуються в тому контексті, в якому держава здійснює свою політику, з урахуванням географічного розташування, наявних ресурсів і глобальних проблем.

Зовнішньополітична стратегія – це поєднання теоретичних концепцій та практичних дій для досягнення національних цілей[12, с. 50].

Зовнішня політика держав включає анархічні та нормативні цілі. Анархічні прагнення пов'язані з прагненням держав до автономних дій, а

нормативні – передбачають співпрацю з державами для встановлення глобального порядку, в межах міжнародного права[23, с. 111].

Кіссінджер Г. А. завдяки своєму прагматичному підходу у дусі «Реальна політика» (Realpolitik), тобто базування політики не на ідеалах, а на реальних умовах і можливостей, вбачає зовнішню політику як процес, який повинен базуватись на балансі сил та реалізмі [27]. Цей видатний теоретик також акцентував увагу на стабільності міжнародної системи, національних інтересів та врахуванню історичних факторів. Алісон Г. Т. трактує зовнішню політику як складний процес, який включає взаємодію багатьох чинників, які впливають на прийняття рішень, а також на базуванні процедури прийняття рішень державними організаціями. Згідно з твердженням британського науковця Франкела Й., зовнішня політика - це сукупність ініціатив та рішень, прийнятих країною у взаємодії з іншими державами[9, с. 7]. Він наголошує, що ключовими аспектами зовнішньої політики є поняття «дії» та «рішення». Він також підкреслює, що зовнішня політика - це складний процес, який не відокремлений від внутрішньої політики, а впливає з неї, відображаючи зв'язок між внутрішніми проблемами держави та її міжнародними діями.

Веллейс В. підкреслює подвійну природу зовнішньої політики. Вона включає в себе національні пріоритети, принципи та доктрини, а також реакцію на глобальні явища. Він зазначає також, що зовнішня політика - це не лише просування інтересів країни, але й формування її національної самобутності[23, с. 108].

Отже, зовнішня політика є важливим елементом діяльності держави, яка, безумовно має зв'язок з внутрішніми процесами. Вона складається з різноманітних рішень і дій, прийнятих державою, з метою підвищення свого міжнародного іміджа. Зовнішньополітичні цілі, стратегії та інтереси створюють фундамент зовнішньої політики, які поєднують баланс між збереженням незалежності країни та колективним залученням, що є важливим аспектом у ефективному здійсненні зовнішньої політики.

1.2. Стан вивчення теми дослідження у сучасній науковій літературі

Вивчення зовнішньої політики базується на теоретичних і методологічних роботах дослідників, які проводять аналіз сучасної зовнішньої політики Франції. Це включає:

- наукові праці, що містять переважно теоретичний матеріал;
- періодичні видання, де автори аналізують окремі аспекти реалізації зовнішньополітичних інтересів Франції, зокрема: «Латитюд», «Лабель Франс», «Зовнішня політика»;
- офіційні документи французького зовнішньополітичного відомства, нормативні акти, базою яких є матеріали виступів, доповідей, заяв, програмні документи політичних партій, урядових програм, офіційних промов тощо;
- інтернет-джерела, що містять інформацію з обраної тематики.

Першочерговим завданням при дослідженні зовнішньої політики було з'ясування суті понять «політика», «зовнішня політика», «зовнішньополітичні інтереси», «зовнішньополітичні цілі» та «зовнішньополітична стратегія». Зокрема, на основі наукових праць В. Веллейса [55], П. П. Войтовича [9], Г. А. Кіссінджера [27], М. З. Мальського, [23], Й. Франкела [27], було проаналізовано зміст політики та зовнішньої політики як науки та її значення для держави. Завдяки працям С.В. Писаренко [15, с. 13] та Г. Т. Алісона [1] було описано термін зовнішньополітичні інтереси та спосіб їх формування. На базі підручника «Теорія міжнародних відносин» авторства Мальського М. З. та Мацяха М. М. було виділено та охарактеризовано основні цілі зовнішньої політики. Аналіз їхніх праць вказує, що цілі зовнішньої політики сприймаються як складне явище. І задля досягнення мети, державами використовуються відповідні засоби, починаючи від тиску і закінчуючи дипломатією.

Наступним завданням при дослідженні зовнішньої політики сучасної Франції було проведено аналіз наукової літератури, що висвітлює історичні, політико-правові, соціально-економічні та інші чинники та передумови, які мають вагомий вплив на формування та реалізацію зовнішньої політики цієї держави. Зокрема, науковці, які займались вивченням окремих елементів історичних передумов: М. Железняк [14], О. О. Іщенко та А. І. Кудряченко «Країни світу і Україна», С. М. Борчук [4] у статті «Миротворча місія Антанти під головуванням Ж. Бартелемі», О. О. Мітрофанова [26], у статті «Еволюція зовнішньої та внутрішньої політики Франції (1946-1958 рр.)», Н. В. Малиновська [22], у праці «Зовнішньополітична стратегія Франції в багатополлярному світі на зламі ХХ – ХХІ століття», С. О. Рудько у підручнику «Зовнішня політика та політичні системи Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччини» [33]. Вони допомогли визначити етапи формування зовнішньої політики Франції, а також визначити її особливості та зміни протягом різних етапів її історії.

Окремі елементи політико-правових чинників та передумов висвітлені та закріплені у нормативно-правових актах Франції та заявах представників вищих органів державної влади, які впливають на реалізацію зовнішньої політики держави. Це зокрема Біла книга з оборони та національної безпеки 2013 р. [49], в якому розглядаються ідеологічні основи зовнішньої та безпекової політики Франції, «Закон про солідарний розвиток та боротьбу з глобальною нерівністю» [50].

Для вивчення соціально-економічних чинників та передумов особливостей зовнішньої політики Франції використано посібник О. Лаврика та Р. Власенко «Основи геоурбаністики» [20], де висвітлено рівень урбанізації Франції, підручник В. В. Безуглого «Економічна і соціальна географія зарубіжних країн» [3], де розкрито особливості розташування Франції, її економіка та природо-ресурсний потенціал, що визначають її місце на світовій арені.

У наукових дослідженнях розглянуто особливості сучасного стану реалізації зовнішньої політики Франції, яка відображаються в складних внутрішніх політичних обставинах та бажанні зберегти вплив на міжнародному рівні. Політична криза, міграційні виклики, сепаратистські настрої, енергетична нестабільність і територіальні суперечки є головними проблемами. Так, зокрема Н.В. Малиновська у своїй праці «Зовнішньополітична стратегія Франції в багатополлярному світі на зламі XX-XXI століття» аналізує прагнення Франції у пристосуванні до нових умов [22]. Також, авторка зазначає, що зміцнення оборонної спроможності ЄС, розширення власного ядерного потенціалу та активна підтримка України є важливими аспектами її зовнішньої політики. С. В. Толстов у статті «Особливості формування концепції зовнішньої політики Франції (2017-2023 рр.)» зазначає, що сутність французької політики полягає в проактивному підході, спрямованому на закріплення європейської стратегічної незалежності в міжнародних справах та сфері оборони [36]. А. В. Ставицький і Д. Є. Мартинович досліджують моделі економічних зв'язків між Україною та Францією [35]. Крім того, інтернет-ресурси, мали значний вплив на вивчення зовнішньої політики сучасної Франції. Зокрема, це офіційний портал міжнародної торгівлі [53], офіційний сайт митної служби Франції [42], офіційний французький державний портал [50].

Отже, сучасна зовнішня політика Франції походить від злиття передових теоретичних знань, історичних традицій, політичних і правових структур та соціально-економічних реалій, які досліджують у своїх роботах чимало науковців. Це дає змогу країні можливість зберегти важливу роль на міжнародній арені, зокрема зайняти домінуючі позиції не лише в Європі, а й в світі та пристосуватися до нових глобальних викликів.

1.3. Методичні основи дослідження зовнішньої політики держави

Досліджуючи зовнішню політику Франції доцільно це виокремити в декілька етапів.

Перший етап передбачає розробку теми наукового дослідження з її подальшим обґрунтуванням актуальності. Після, було здійснено перехід до встановлення мети дослідження та конкретних завдань, які мають бути виконані відповідно до цієї мети. Потім було визначено предмет та об'єкт роботи. Також збираються і обробляються дані на цьому етапі.

Другий етап – планування, що включає безпосередній опис ходу дослідження та збір необхідної інформації.

Третій етап включає обробку зібраних матеріалів і аналіз результатів дослідження. На цьому етапі також розробляються прогнози щодо проблем, перспектив і пріоритетів зовнішньої політики Франції на основі отриманих результатів дослідження.

Кожен етап дослідження вимагав застосування відповідних методів. Метод являє собою сукупність прийомів і процедур, що використовуються для здійснення конкретної практичної або теоретичної діяльності [5]. Іншими словами, метод – це організована сукупність підходів, які потрібно здійснити, щоб вивчити дане явище.

Для дослідження особливостей зовнішньої політики Франції, аналізу передумов та чинників, а також проблем та перспектив їх формування й реалізації раціонально використовувати поєднання усіх цих груп методів дослідження, ключовими серед яких були: аналіз та синтез, історичний метод, статистичний, графічний метод, системно-структурний підхід, метод вивчення документів, метод узагальнення.

Аналіз – це метод дослідження, що полягає у поділі предмета на складові елементи (частини, ознаки, властивості, відношення) для їх детального вивчення [15]. Поєднання цих окремих елементів у єдину систему називається

синтезом. Ці два методи нероздільні. За допомогою цього методу було розглянуто особливості зовнішньої політики Франції.

Історичний метод – це сукупність прийомів дослідження, які спрямовані на вивчення подій, які відбувалися в історії країни або окремих регіонів у хронологічному порядку з метою виявлення зв'язків між минулим, теперішнім і майбутнім [5]. Цей метод дозволяє провести аналіз та визначити причинно-наслідкові зв'язки, що пояснюють особливості розвитку Франції та до становлення її як незалежного суб'єкта міжнародних відносин. Зважаючи на те, що неможливо повністю зрозуміти події сьогодення без урахування минулого, використання історичного підходу дає змогу актуалізувати сучасні проблеми. За допомогою цього методу було виділено сім історичних етапів, які відображали еволюцію Франції як країни.

Статистичний метод – це сукупність операцій, що використовуються для вивчення характеристик розвитку соціальних явищ за загальними числовими даними [2]. Його використання мало велике значення, оскільки за допомогою статистичних даних ми змогли визначити урбанізацію європейських країн та охарактеризувати економічний розвиток Франції.

Графічний метод передбачає використання схем, діаграм, картограм та інших візуальних засобів, що дозволяють отримати узагальнене уявлення про досліджуваний об'єкт, одночасно наочно демонструючи його складові. Це спосіб умовного зображення статистичних даних за допомогою фігур, ліній, крапок і різних символів. За допомогою графічного методу було зображено види імпорту Франції зі США та їх обсяги, торговельних партнерів Франції та динаміку міграційної політики.

Системно-структурний підхід – це методологічний інструментарій, що базується на аналізі складних об'єктів як цілісних систем із чіткою структурою та функціональними зв'язками між їхніми компонентами [18]. Цей метод допоміг розглянути основні чинники та передумови формування зовнішньої політики Франції.

Метод вивчення документів – це спеціальний спосіб отримання первинної інформації для конкретної країни, де різні документи використовуються як основа для збору даних та інформація витягується через відповідні процеси. Завдяки застосуванню цього методу було проаналізовано ключові нормативно-правові акти, такі як Конституцію (1958 р.), «Білу книгу» Франції (2013 р.), «Закон про солідарний розвиток та боротьбу з глобальною нерівністю» (2021 р.), в яких розглядаються ідеї, які лежать в основі зовнішньої та безпекової політики Франції.

Узагальнення – це логічний процес переходу від окремих фактів до більш загальних знань або від менш загального до більш широкого розуміння. Завдяки застосуванню методу узагальнення вдалося проаналізувати різні аспекти зовнішньополітичної діяльності Франції в різних регіонах світу та її співпрацю з Україною.

Таким чином, вдалося проаналізувати основні риси, проблеми та перспективи реалізації зовнішньої політики Франції за допомогою різноманітних методів.

РОЗДІЛ 2.

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ

2.1. Історичні передумови реалізації сучасної зовнішньої політики Франції

Республіка Франція – це держава, що розташована переважно в західній частині Європи, і тому безумовно, реалізація її зовнішньої політики залежить від її географічного розташування. Франція межує з вісьмома державами: на сході – з Німеччиною та Швейцарією, на південному сході – з Італією та Монако, на півдні і південному заході – з Іспанією та Андоррою, а на північному сході – з Люксембургом і Бельгією. Протоки Ла-Манш і Па-де-Кале забезпечують Франції вихід до Північного моря та межування з Великобританією. Захід і північ країни омивається водами Атлантичного океану (Протокою Ла-Манш і Біскайською затокою), південь – Середземним морем [24, с. 49]. Завдяки великій береговій лінії Французька Республіка виступає могутньою морською державою, що дозволяє їй в Європі займати провідне геополітичне місце.

Франція виступає найбільшою державою за територією в Західній Європі. Площа метропольної території Франції займає 551,6 тис. км², яка в свою чергу складається з 96 департаментів та 22 регіонів, а територія разом із заморськими володіннями становить 643 801 км². Зокрема, п'ять заморських територій (Сен-Мартен, Французька Полінезія, Сен-Бартелемі, острови Уолліс і Футуна, Сен-П'єр і Мікелон) та п'ять заморських департаментів (Гвіана, Гваделупа, Майотта Мартініка та Реюньйон). Кліппертон, Французькі Південні та Антарктичні території та Нова Каледонія є також частиною Республіки Франція, проте вони мають особливий статус. Окрім континентальної частини до складу Франції належить острів Корсика. До 1 січня 2016 р. Франція складалась з 22 регіонів, однак через проведену адміністративну реформу деякі з них було об'єднано та утворено 13 нових.

Територія Французької Республіки компактна та має доволі вигідне географічне розташування. Франція за формою нагадує шестикутник, тому французи свою країну так і називають - «l'Hexagone» (шестикутник). Сучасні дослідники переконані, що у 1934 році видатний полковник Шарль де Голль уперше згадав термін «гексагон» для позначення і самої Франції, і її карти.

Варто зазначити, що розвиток зовнішньої політики сучасної Республіки Франція тісно переплетений з історичним розвитком держави протягом століть, а також відносинами та її діяльністю на міжнародній арені.

Кельти (з 6-5 ст. до н.е.) були першими людьми, які поселилися на території Франції. Римляни називали кельтів «галлами» що і дало тогочасну назву країні – Галлія. Варто зауважити, що римська цивілізація впливала на розвиток Галлії впродовж 500 років, оскільки у I ст. до н. е. вона була підкорена численними військовими походами Гая Юлія Цезаря та стала провінцією Риму. Саме в цей час почалось поширюватись християнство по території Галлії.

Уперше франки згадуються близько 240-242 рр. н. е. під час грабіжницького походу на Західну Римську імперію. Це була група західногерманських племен, які проживали на правобережжі нижнього та середнього Рейну та узбережжі Північного моря. Держава салічних (західних) франків була заснована в 420-х роках. На сучасній території Франції, близько 490 р. ватажок франків Хлодвіг (486–511 рр.) з династії Меровінгів об'єднав германські племена під своєю егідою, утворивши Франкську державу [15]. Дане могутнє королівство і створило основу для майбутньої Франції. Слід виділити, що саме Хлодвіг став першим, хто отримав титул «король франків». Карл Великий, що дав ім'я новій династії - Каролінгів був призначений імператором Західної Римської імперії у 800 році, привів Франкське королівство до найвищого розквіту у VIII ст. Західно-Франкське королівство виділилося як окрема держава після смерті Карла Великого в 814 році, і цей рік вважають відправною точкою в Французькій історії. До початку XIV ст. Франція виступала однією з наймогутніших держав Західної Європи, однак

подальшому її розвитку значною мірою завадила Столітня війна з Англією (1337- 1453).

Зовнішня політика Генріха IV на початку XVII ст. була спрямована проти іспанських і австрійських Габсбургів. Король керувався принципом «політичної рівноваги», задля підтриманню вигідного для Франції положення в Європі. Саме у цей час були засновані перші французькі колонії біля узбережжя Африки та Південної Америки та Французька Вест-Індія[19, с. 364]. У цей період Франція брала участь у тривалій війні, яка закінчилась підписанням Піренейським мирним договором у 1659 році вже під час правління Людовика XIV.

XVI-XVII ст. – період Раннього нового часу, цей період характеризувався створенням та пануванням абсолютних монархій [47]. У Франції найбільшого розквіту абсолютизм досяг за часів правління Людовика XIV (1661-1715), коли знать була вилучена від управління державою. Після приходу до влади Людовіка XVI його першочерговою метою зовнішньої політики – відплата після поразки у Семирічній війні (1756–1763), внаслідок якої Франція втратила більшу частину своїх колоній. Після Паризького мирного договору 1814 р. Франція додала Савойю та загалом повернулась до кордонів 1792 р. [19, с. 366] Пізніше, після важкої поразки Франції у Франко-пруській війні 1870–1871 рр. за умовами Версальського мирного договору 18 січня 1871 р. Франція поступилася Ельзасом та Лотарингією Німецькій імперії, що підірвало французьку національну гордість.

Як наслідок, можна помітити, що історія розвитку зовнішньої політики Французької Республіки становила собою складний та багатогранний процес.

Умовно можна виокремити такі історичні етапи формування зовнішньої політики Франції (таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1.

**Основні історичні етапи формування зовнішньої політики
Франції***

Етап	Роки	Назва етапу
I	486–843 рр.	Цей період пов'язаний з початком зародження Франції. Завоювання Хлодвігом I Північної Галлії, створення Меровінгського королівства зі столицею в Парижі, а також систематизації законів «Салічної правди». Утворення Карлом Великим імперії. Західно-Франкське королівство стало основою для майбутньої французької державності.
II	843–987 рр.	У цей час розпочалась епоха феодальної роздробленості Франції. Відбувались постійні напади норманів та внутрішні розбіжності. Заснування нової династії.
III	987- 1337 рр.	Ця епоха охарактеризувалась економічним розвитком та формуванням феодальної ієрархії. Відбулось приєднання нових територій та здійснення хрестових походів, проте згодом виникли нові кризи, які, згодом, призведуть до Столітньої війни.
IV	1337-1789 рр.	Початок виснажливої Столітньої війни з Англією. В цей період зароджується епоха Відродження. Паралельно зростають культурні та релігійні конфлікти. Розквіт абсолютизму у Франції з приходом до влади Людовіка XIV, а згодом його повалення з початком Французької революції.
V	1789-1945 рр.	Цей етап характеризується консолідацією національної ідентичності, створенням колоніальної імперії та двома світовими війнами.
VI	1945-2000 рр.	Активна діяльність Шарля де Голля. Отримання незалежності французькими колоніями. Пошук нового місця у світі. В цей період формується новий зовнішньополітичний курс Франції, який зосереджений на взаємодії з іншими світовими державами.
VII	2000 рр. і до сучасності	Фокус французької зовнішньої політики в конкретних регіонах. Створення могутнього центру на території Європи.

* Складено за: [19; 52; 39].

Перший етап, насамперед характеризується істотним перетворенням франкської державності. Поштовхом до початку розселення франків у Західній Європі пов'язують із завоюванням Хлодвігом I (481-511 рр.) Північної Галлії у 486 р. Важливим моментом стало прийняття християнства близько 497-498 рр., оскільки це забезпечило релігійну та культурну основу для майбутнього розвитку середньовічної Франції.

Важливим кроком у консолідації Франкської держави стало систематизація правових норм, які були впорядковані в збірник – «Салічна

правда»[39]. Негативно на єдності держави відзначилась практика поділу королівства між спадкоємцями, після смерті Хлодвіга I у 511 р. Історія франків досягла переломного моменту з приходом до влади Каролінгів. Важливою постаттю цього періоду став Карл Мартелл (715–741 рр.), який зумів зупинити просування ісламу в Західну Європу, завдяки битві при Пуатьє у 732 р. Не менш важливою особою цього періоду був Карл Великий (768-814 рр.), адже під час його правління, династія досягла свого апогею. Ним була створена величезна імперія, яка займала територію від Піренеїв до Дунаю. Однак, зі смертю Карла Великого розпочалося розколення і фактичний розпад імперії. У 843 р. його онуками був підписаний Верденський договір, який ділив імперію на три частини.

Наступний етап ознаменувався глибоким занепадом центральної влади в умовах зовнішніх загроз та феодалного занепаду. Каролінги, через відсутність фінансів та військової сили поступово почали втрачати свій вплив, особливо перед феодалами. Особливо дестабілізували порядок нормандські набіги, змушуючи королів іти на поступки. В цей період існували васальні відносини, влада короля була не такою вагомою, тому селяни шукали захист в графів та баронів. Навіть великі міста, як Париж чи Орлеан, контролювали єпископи або впливові світські магнати. В свою чергу, влада династії Каролінгів зменшувалась, що, згодом, призвело до її остаточної завершеності.

У 987 р. з приходом до влади Гуго Капета (987 – 996 рр.) започаткувалась нова династія – Капетингів. Гуго Капет встановив принцип спадкової монархії, а завдяки стратегічним альянсам та партнерством із церквою він зумів домогтися впливу [19, с. 363]. Таким чином, правління Гуго Капета заклало підвалини для подальшого формування могутньої французької держави.

Під час третього етапу, з початком правління династії Капетингів королівська влада поступово посилювалась. Зокрема, почали розвиватись торгівля та міста, що неабияк покращили економічну ситуацію. Філіп II Август (1180–1223 рр.) значно зміцнив королівську владу, приєднавши важливі

території – Анжу та Нормандію, що дозволило йому запровадити централізовану систему управління. Не менш важливою постаттю цього періоду був Людовік IX Святий (1226-1270 рр.), який був наступником Августа та який продовжив його політику, провівши судову реформу [32]. Участь Людовіка IX у Хрестових походах підвищила престиж Франції та перетворила її на провідну християнську державу.

Щодо XIV ст., то воно охарактеризувалось багатьма кризами. Зокрема, спалахнула суперечка про призначення єпископів і оподаткування духовенства. В цей період були скликані перші Генеральні штати, які стали інструментом переговорів між короною та феодалською аристократією [47]. Після смерті Карла IV (1322-1328 рр.) у 1328 р., відбувалась боротьба за французький трон та за володіння Гасконю та Фландрії. Ці політичні та економічні чинники, згодом призвели до початку Столітньої війни у 1337 р.

IV історичний етап формування зовнішньої політики Франції охоплює період Столітньої війни з Англією (1337–1453 рр.), де Франція спочатку зазнала низку нищівних поразок, а згодом, вистояла завдяки Жанні д'Арк (1412–1431 рр.). У результаті Англія програла і втратила майже всю територію у Франції. Франція вступила в епоху Відродження у XVI ст., досягнувши свого найбільшого розквіту за часів правління Франциска I (1515-1547). Активне запрошення італійських митців, з яких був і Леонардо да Вінчі, започаткувало створення стилю «раннього Ренесансу» [8]. Однак, одночасно з цим культурним зростанням в країні виникали і релігійні конфлікти. Одним з найкривавіших епізодів стала Варфоломійська ніч 1572 р., коли в Парижі було вбито велику кількість протестантів. Ситуація тимчасово стабілізувалась з підписанням Нантського едикту (1598 р.). Пізніше, розпочалась «золота доба» абсолютизму, яка припала на XVII ст. та досягла свого апогею за часів правління Людовіка XIV (1643-1715 рр.), якого ще називали «Король-Сонце». Здійснюючи владу автономно, він став емблемою королівської могутності. Незважаючи на свій міжнародний престиж, Франція виснажувала свої ресурси, продовжуючи брати участь у конфліктах за розширення своїх

територій. На цей період також припадає колоніальна експансія Франції. Зокрема, було засновано Луїзіану (1682 р.) та розширено торгівлю з Індією та Вест-Індією.

Далі, наступив неоднозначний час, тому що з одного боку, це був період розквіту ідей та філософії, а з іншого - етап занепаду монархічної системи. До прикладу, такі філософи, як Вольтер та Руссо були проти абсолютизму, виступаючи за рівний розподіл влади, а нездатність Людовика XV (1715–1774 рр.) та Людовика XVI (1774–1792 рр.) ефективно управляти країною призвело до втрачання могутності монархії [47]. Важливими проблемами були також фінансові катастрофи, які особливо загострились після Семирічної війни (1756–1763 рр.), соціальна нерівність та невдалі реформи. Згодом, саме ці чинники призвели до Французької революції 1789 р., яка стала символом боротьби з деспотизмом. Незважаючи на кровопролиття, Франція стала республікою та заклала Декларацію прав людини і громадянина 1789 р., яка стала фундаментом для сучасної демократії.

V історичний етап був періодом знищення феодальної системи через початок Французької революції (1789–1799 рр.). З приходом до влади Наполеона Бонапарта (1804-1814 рр.), розпочався новий етап – етап Франції, як імперії. Проводивши масштабні війни, він значною мірою виснажив державу.

У XIX ст. для Франції була характерна політична нестабільність, яка була спричинена постійною зміною форм правління. Зрештою, була утверджена Третя Республіка (1870–1940 рр.). Паралельно, будувалась величезна французька колоніальна імперія, яка охоплювала Західну, Північну та Центральну Африку, Індокитай і частину Карибського басейну [39]. Колоніалізм генерував прибутки, забезпечував ресурси і впливав на міжнародну ситуацію. Зіткнувшись із двома світовими війнами, Франція утворювала альянси з іншими країнами проти Німеччини: Антанта (1907 р.), Антигітлерівська коаліція (1941–1945 рр.). Однак, після економічного ослаблення під час Другої світової війни, внутрішніх протестів та

міжнародного тиску, Франція зіткнулася з сильною хвилею деколонізації. Втрата колоній ослабила Францію, тим не менш, це також, згодом, призвело до переходу до європейської інтеграції.

Наступний етап був періодом втрати могутності Франції. Установчі збори 13.10.1946 р. ухвалили Конституцію, за якої був прийнятий режим Четвертої республіки (1946–1958). Важливе значення для зовнішньої політики Франції було те, що вона стала співзасновницею ООН, НАТО, Європейського економічного співтовариства, а також стала членом Ради Безпеки [19, с. 368]. Через початок руйнування французької колоніальної системи відбувається політична нестабільність і Франція фактично, опиняється під загрозою громадянської війни. У 1958 р. до влади приходить Шарль де Голль, в тому ж році була прийнята нова Конституція та започаткований режим П'ятої республіки.

16 вересня 1959 р. Ш. де Голлем була затверджена нова оборонна політика країни. Відтоді почалась ера голлізму, яка сильно вплинула на подальший розвиток Франції [4, с. 119]. Намагаючись відновити велич Франції, Ш. де Голль у 1960 р. вперше проводить випробування власної ядерної зброї. Президент також активно просував ідею відсторонення від надмірного впливу НАТО і США. Саме ті риси, які заклав Ш. де Голль створили основу для подальшої зовнішньої політики. Проте після приходу до влади Франсуа Міттерана пріоритети були дещо зміщені в бік соціалістичних принципів [16]. Також Міттеран проводив політику нейтралітету під час Холодної війни, намагаючись зберегти суверенітет Франції, однак держава все ще займала головну роль у світовій політиці. Жан Готтман, учень Деманжона, вивчав ситуацію у Франції після Другої світової війни. Вчений вважав, що розмір території держави не дорівнюють її силі та, що географічне положення країни залежало від зв'язків з основними каналами та потоками [29].

В цей час, припиняє своє існування Радянський Союз (1991 р.), в якому Франція вбачала головну загрозу для своєї національної безпеки. Французька республіка у 1991 р. стає членом Договору про нерозповсюдження ядерної

зброї, що дало змогу державі співпрацювати та поліпшити відносини з іншими країнами. Важливим кроком стала Маастрихтська угода (1992 р.), яка започаткувала створення Європейського Союзу. Після обрання президентом Франції Жака Ширака у 1995 р. почались впроваджуватись активні реформи: соціальне страхування, скорочення бюджетного дефіциту, скасування деяких привілеїв [22]. Також, Франція зосередила увагу на поліпшення відносин зі США незважаючи на відмінності у сфері зовнішньої політики.

Сьомий етап охоплює часові межі від 2000 рр. і до сучасності й характеризується рішучими діями Франції для досягнення її зовнішньополітичних цілей. Зокрема, в цей період Франція переходить до постіндустріальної стадії розвитку своєї економіки. Також, спостерігається зниження частки промисловості у ВВП. Сучасна Франція – це одна з найрозвиненіших та найіндустріальніших країн світу. Держава займає провідні позиції у багатьох галузях промисловості. Франція приділяє значну увагу своїй національній безпеці, зокрема, вона виступає єдиною державою ЄС, яка володіє ядерною зброєю.

Таким чином, у історичному формуванні своєї зовнішньої політики, Франція пройшла декілька етапів. Відбулось зародження франкської держави, роздробленість, розвиток абсолютизму та перехід від колоніальної імперії до провідного гравця на міжнародній арені. Держава намагалась зберегти свою репутацію в міжвоєнні роки шляхом розвитку добросусідських відносин з іншими країнами. У післявоєнний період Франція активно брала участь у міжнародних організаціях. Також, Франція продовжувала розширювати свої зовнішньополітичні інтереси, енергійно проводячи політику оборони та безпеки та беручи участь у військових операціях. Наразі Французька Республіка адаптовує свою зовнішню політику під нові міжнародні виклики та загрози, такі як: тероризм, зміна клімату та економічні нестабільності. І безперечно, вона продовжує залишатись ключовим гравцем на світовій арені.

2.2. Політико-правові чинники реалізації сучасної зовнішньої політики Франції

Для реалізації зовнішньополітичних амбіцій Франції ключову роль відіграє її стабільне політичне та правове середовище. Це передбачає: активну участь представницьких органів влади у вирішенні зовнішньополітичних питань, чітко визначених геополітичних концепцій, присутність нормативного правових актів. Вони закріплюють зовнішньополітичний вибір держави та визначають основні траєкторії її міжнародної діяльності.

Політична система сучасної Франції - П'ята Республіка, діє з 1958 р., з моменту приходу до влади Шарля де Голля [26, с. 176]. Характерною рисою цього режиму є обмеження прав парламенту та демократичних свобод і розширення повноважень президента республіки. У історії політичної Франції було чимало потрясінь, воєн, конфліктів та гострих революцій. І тому, політико-правовий аналіз завжди залишався важливою складовою французької зовнішньої політики. У контексті цього аналізу з'явилося кілька важливих ідей, які впливають на зовнішню стратегію країни.

Щодо основних документів, які вплинули на формування зовнішньополітичного курсу Франції можна виділити: Декларація прав людини і громадянина (1789 р.); Конституція Франції (1958 р.); Біла книга з оборони і національної безпеки (2013 р.); «Закон про солідарний розвиток та боротьбу з глобальною нерівністю» (2021 р.) та інші.

Декларація прав людини і громадянина мала значний вплив на розвиток французької зовнішньої політики, заклавши основу для розвитку ліберальної демократії та захисту прав людини. Концепція народного суверенітету, згідно з якою джерелом влади є народ, а не король чи дворянство, була закладена в цій декларації, яка була затверджена під час Французької революції. Цей документ встановив нові рамки для французької державності, в яких пріоритетом став захист прав і свобод громадян, що, в свою чергу, вплинуло на позицію Франції як поборника і захисника свободи і рівності в усьому світі.

Серед головних прав були: особиста свобода та безпека, право на власність, протидія насильству та гнобленню. В цій Декларації також закріплені актуальні та основні принципи кримінального права, судової влади та правосуддя [41]. Таким чином, Франція зайняла роль захисниці демократичних цінностей, просуваючи їх по всьому світу. Ці ідеї були важливими і в процесі деколонізації, коли держава заявила про намір заснувати Співдружність на основі рівності прав та обов'язків.

Наступний документ – Конституція Франції (1958 р.), яка була прийнята в умовах гострих криз. Були значно розширені повноваження президента Шарля де Голля, який в свою чергу активно їх використовував для зміцнення величі Франції та зменшення впливу Сполучених Штатів в Європі. Ще одним важливим аспектом було те, що Конституційна рада Франції була створена одразу після прийняття Конституції V Республіки задля організації конституційного нагляду [19]. Консолідувавши значні повноваження в руках президента та уряду, вона зміцнила владу виконавчої гілки і гарантувала стабільність та ефективність державного управління. Крім того, Конституцією було закріплено принципи суверенітету, Францію було проголошено світською, неподільною і демократичною республікою, яка належить народу і девіз «Свобода, рівність, братерство». Цей аспект важливий для зовнішньої політики Франції, оскільки він підкреслює незалежність Французької республіки та її здатність приймати рішення самостійно.

Важливим документом, який окреслює стратегічні цілі держави у сфері оборони та національної безпеки, є «Біла книга» Франції. Сюди включено: обороноздатність держави, співробітництво з міжнародними організаціями, стратегію захисту та оборони держави, стан та забезпечення її внутрішніх військ, стратегічні цілі зовнішньої політики у глобальному вимірі, підтримання миру та безпеки на континенті та в усьому світі. Жорж Помпиду (1969 – 1974 рр.), Жак Ширак (1995-2007 рр.), Ніколя Саркозі (2007-2012 рр.) і Франсуа Олланд (2012-2017 рр.) були чотирма французькими президентами, які публікували «Білу книгу». Вона відповідала прагненням Франції,

труднощам її зовнішньої політики та стану міжнародних відносин [22, с. 2]. Роль Франції у підтримці безпеки в Європі та в таких віддалених регіонах, як Середземне море, Атлантика, Перська затока та Індійський океан, приділяється не менший фокус, так само як і збереженню її стратегічної незалежності, зокрема, завдяки володінню ядерною зброєю. У даному документі також розглядається важливість зміцнення позиції Франції в НАТО та питання безпеки: тероризм, енергетична безпека та кібербезпека. В цій книзі було виокремлено п'ять стратегій для вирішення проблем, що стосуються національної безпеки: стримування, знання й антиципація, превентивні заходи, захист та інтервенція, які покликані підвищити рівень французької військової стратегії.

«Законом про солідарний розвиток та боротьбу з глобальною нерівністю» Франція зробила необхідне для ефективної боротьби з глобальною нерівністю та захистом глобальних суспільних благ. У лютому 2021 р. міністр Європи та закордонних справ Жан-Ів Ле Дріан представив цей законопроект, який має на меті досягти цілей сталого розвитку ООН до 2030 р. та Паризької угоди щодо клімату. Зокрема, держава уклала угоду з Альянсом із вакцин, ставши першою країною, яка пожертвувала дози вакцин у рамках COVAX та другою за величиною донором вакцин COVAX (67 млн доз) після США [11, с. 29]. Закон також передбачає надання більше допомоги бідним країнам, особливо це стосується Африки, куди Франція спрямовує левову частку інвестицій. Офіційна допомога Франції у 2021 р. становила 10,9 млрд євро, що становить 0,44% валового національного доходу країни. Не менш важливими є захист освіти, здоров'я та клімату, що передбачає встановлення партнерських відносин з країнами-співучасниками.

Членство Франції в авторитетних міжнародних і регіональних організаціях має вирішальне значення для просування її зовнішньополітичних цілей у політико-правовому контексті (таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Членство Франції у міжнародних організаціях*

Назва організації	Рік вступу
Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ)	1863
Світовий банк	1944
ООН	1945
ЮНЕСКО	1945
МВФ	1947
Світова організація охорони здоров'я (ВООЗ)	1948
НАТО	1949
Рада Європи (РС)	1949
Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС)	1951
Європейський Союз	1957
МАГАТЕ	1957
Організації економічного співробітництва і розвитку	1961
Міжнародна організація франкофонії	1970
Організація з безпеки і співробітництва в Європі	1975
Група семи (G7)	1975
Європейський центральний банк (ЄЦБ)	1998
Велика двадцятка (G20)	1999

*Складено за: [44].

Франція є країною, яка є членом багатьох міжнародних організацій, які грають вирішальну роль у світовій політиці. Зокрема, держава стала однією з країн-засновниць Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), попередника ЄС у 1951 р. Крім того, Франція є членом таких організацій, як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародна організація Франкофонії (МОФ). Слід зазначити, що Франція є членом Група семи (G7) і Групи двадцяти (G20), до яких належать провідні актори міжнародних відносин.

Не менш важливу позицію у розробці стратегії національної безпеки відіграють наукові інститути. Зокрема, Інститут вищих досліджень національної оборони (IHEDN), який допомагає Франції підтримувати високий рівень професіоналізму посадовців та військовослужбовців. Група з досліджень ядерних проблем, міжнародних і стратегічних відносин

(GENERIS) проводить аналіз ядерної політики країн, що дозволяє підтримувати свій статус ядерної держави.

Отже, політико-правове середовище Франції значною мірою впливає на формування її зовнішньополітичних інтересів. Франція активно підтримує ідею європейської інтеграції та бере участь у процесах Європейського Союзу. Крім того, цілі її зовнішньої політики декларуються у відповідних документах. Незважаючи на те, що в нових документах спостерігаються зміни в стратегії Франції на міжнародній арені, проте її основний геополітичний курс залишається цілком стабільним. Чинне місце у зовнішній політиці займає членство Франції у провідних міжнародних організаціях.

2.3. Соціально-економічні передумови та чинники реалізації сучасної зовнішньої політики Франції

Соціально-економічний потенціал є важливим компонентом у формуванні сучасної зовнішньої стратегії Франції. Оскільки, чим вищий цей потенціал держави, тим більше можливостей вона має для реалізації своїх геополітичних інтересів. Франція володіє великою кількістю природних ресурсів, які допомагають їй досягти своїх економічних цілей. Зокрема, їй належить домінуюча позиція за запасами корисних копалин, води, лісів та земельних ресурсів.

Франція володіє значними запасами залізної руди та бокситів. Країна також містить уранові руди в Центральному масиві та значні поклади калійних солей у Південному Ельзасі [15]. Однак, держава імпортує багато інших ресурсів, зокрема газ і нафту. Таким чином, Франція є одним з найбільших європейських імпортерів енергоносіїв.

Станом на 2021 р. Франція займає дев'яте місце серед країн світу за величиною ВВП, після США, Китаю, Японії та Німеччини. В цей рік відбулось найбільше зростання ВВП країни – на рекордні 7%. У Франції простежується від'ємне сальдо торгівлі: у 2020 р. воно склало 60–80 млрд. євро, у 2021 р. 90–

120 млрд. євро, у 2022 р. –190 млрд. євро, а у 2023 р. 170–200 млрд. євро [31]. Серед головних торгових партнерів Франції, то домінують переважно країни Європи, далі - США (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3.

Торговельні партнери Франції (2023 р.)*

Місце	Країна	Експорт (млрд. євро)	Імпорт (млрд. євро)
1	Німеччина	70,2	82,6
2	Італія	40,5	47
3	Бельгія	38	46
4	Іспанія	37	58–60
5	США	31–36	37–40

*Складено за: [31; 53].

Соціально-економічний розвиток держав тісно пов'язаний з процесом урбанізації. Франція – одна з найбільш урбанізованих країн Європи, адже близько 82% її населення проживає в містах (рис. 2.3).

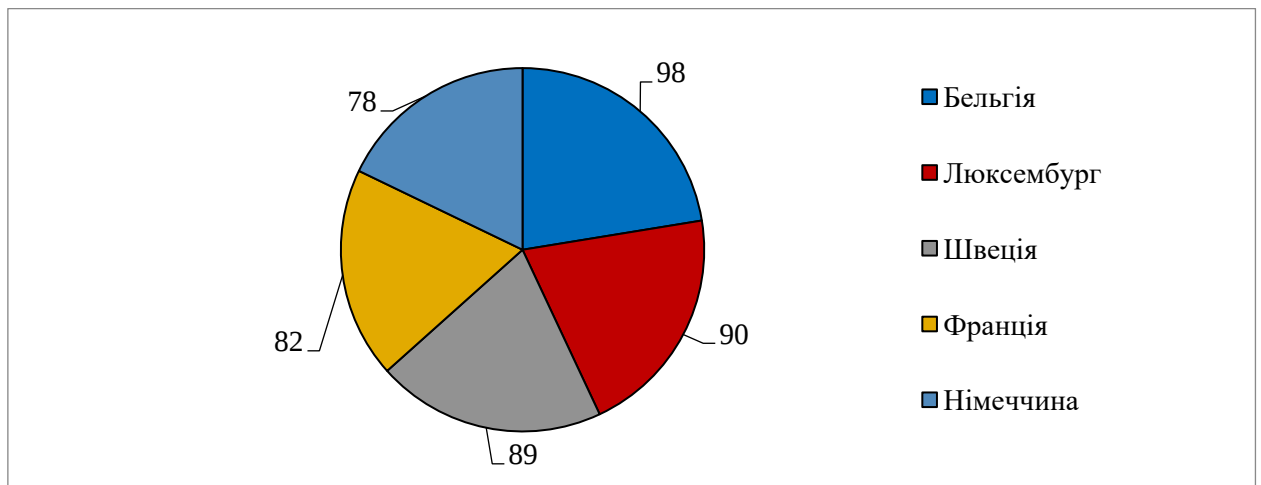


Рис. 2.3. Урбанізація в європейських країнах 2023 р., у % [56].

Урбанізація позитивно впливає на розвиток економіки держави, адже світових інвесторів приваблюють такі великі міста, як Париж, Ліон та Марсель. Це, в свою чергу, сприяє збільшенню експорту товарів і послуг, що допомагає зовнішній політиці країни.

Згідно класифікацією світових міст П. Тейлора виокремлено 55 глобальних міст та 67, які мають достатній потенціал, щоб стати світовими. Лондон, Нью-Йорк, Париж, Токіо – відносяться до вищої категорії. Глобальні центри формують агломерації та мають значний демографічний потенціал. Провідні міста займають половину в списку найбільших світових агломерацій. Наразі якість людських ресурсів важливіша за кількість, адже глобальні центри слугують місцем для офіційних, ділових чи наукових зустрічей. Також, люди прибувають сюди для навчання, відпочинку чи роботи [20, с. 70].

Однак, негативною стороною є зростання сепаратистських настроїв у Франції, особливо в Корсиці, у Бретані та Країні Басків. Це тісно пов'язано з культурною ідентичністю та історичними особливостями. Ці регіони часто мають вищий рівень безробіття, менший обсяг інвестицій та нерівномірний розподіл ресурсів.

Франція – високорозвинена аграрно-індустріальна країна, яка є одним із найбільших промислових світових виробників. За обсягом ВВП в Європі, Франція поступається лише Німеччині. Гірничодобувна промисловість, яка зосереджена на видобутку корисних копалин, домінує в промисловості країни.

Машинобудування виступає однією з найголовніших галузей промисловості Франції. Основні сектори галузі включають атомне машинобудування, аерокосмічну промисловість та автомобілебудування. Франція посідає третє місце після Німеччини та Іспанії за виробництвом автомобілів в Європі. Найбільші компанії країни - Пежо-Сітроєн (Peugeot-Citroen) і Рено (Renault), домінують на світовому ринку і займають значну частину внутрішнього ринку. Крім цього, країна є світовим лідером у виробництві супутників і гелікоптерів. Таким чином, понад третина експорту з Франції припадає на машинобудування.

Франція також займає перше місце в Європі та світі за розвитком чорної та кольорової металургії. Потужними є нафтопереробні та нафтохімічні комбінати, які переважно розташовані в портах. Франція є провідним світовим

виробником свинцю та цинку, а також займає п'яте місце у світі за виробництвом алюмінію [15]. Крім того, розвинуті також галузі радіоелектроніки та електротехнічної продукції.

Щодо інших галузей промисловості Франції, то досить розвинутою є легка промисловість. Хоч і значна частина споживчих товарів імпортується з країн з дешевою робочою силою, Франція залишається найбільшим у світі виробником дорогого одягу та взуття. Зокрема, одним із найвідоміших є «Ел-Ві-Ем-Ейч» (LVMH), компанія, яка виробляє предмети розкоші. Не менш відомими є компанії: «Шанель» (Chanel), яка є одним із найвідоміших будинків моди, а також «Картє» (Cartier), яка виробляє годинники та ювелірні прикраси, а її бізнес оцінюється в 1,089 млрд. дол. Французька хімічна промисловість є однією з найрозвиненіших у світі. У країні виробляються численні хімічні товари: пластмаси, мінеральні добрива, каустична сода та синтетичний каучук. Французькі парфуми та ліки відомі у всьому світі і експортуються у великих кількостях. Французька харчова промисловість є однією з найбільш високорозвинених у світі і відіграє важливу роль в економіці країни. Зокрема, Франція є провідним виробником та експортером сільськогосподарської продукції в Європі та другим за величиною у світі після США. Харчова промисловість, яка включає виноробство, виробництво молока, м'яса та цукру, отримала вигоду від динамізму сільськогосподарського сектору країни.

Окрім промисловості, важливе значення в геоekonomіці Франції відіграє сфера послуг. «Каррефур» (Carrefour), «Груп Ашан» (Groupe Auchan SA), «Фонсьєр Еріс» (Foncière Euris) та «Керінг» (Kering) є основними французькими гравцями у секторі супермаркетів. Зокрема, провідною ланкою залишається банківська індустрія. Основними французькими банками є: «БНП Паріба» (BNP Paribas), «Креді Агріколь» (Crédit Agricole), «Сосьєте Женераль» (Société Générale), «Груп Касс д'Епарнь» (Groupe Caisse d'Epargne). Перші три згадані банки входять до числа 25 найбільших банківських установ світу за розміром активів, капіталу та ринкової капіталізації [42]. Париж,

провідний фінансовий центр Франції, входить до трійки найбільших фінансових центрів Європи поряд з Лондоном та Франкфуртом-на-Майні.

Комунікаційний потенціал Франції відіграє важливу роль у розвитку зовнішньополітичних зв'язків. «Оранж» (Orange S.A) - найбільша телекомунікаційна компанія, має понад 200 млн. клієнтів по всьому світу і є лідером у сфері мобільного зв'язку та інтернет-послуг. Франція також дуже активно розвиває технології 5G і має розвинену супутникову телекомунікаційну інфраструктуру.

Франція має одну з найрозвиненіших транспортних систем у світі. Національна залізнична система охоплює 29 370 км колій, половина з яких електрифікована, і включає послуги швидкісних поїздів, таких як «ТЖВ» (TGV) і «Евростар» (Eurostar). Мережа автомобільних доріг охоплює понад 950 000 км, включаючи приблизно 10 000 км швидкісних автомагістралей. Внутрішні водні шляхи простягаються приблизно на 8 500 км. Комерційний флот країни складається з 141 судна, а головні порти розташовані в Марселі та Гаврі. Франція також має розвинену мережу трубопроводів для транспортування газу та електроенергії [37].

Кулінарна дипломатія також тісно пов'язана з соціально-економічними чинниками. Французька кухня, визнана ЮНЕСКО як нематеріальна спадщина у 2010 р. Сьогодні, держава активно проводить дегустації вин, сирів та делікатесів, цим самим стимулюючи експорт. У червні 2025 р. Франція створить тренінги, спрямовані на боротьбу з незаконною торгівлею культурними об'єктами. Франція також підвищує свою міжнародну репутацію, організовуючи культурні події: музичні фестивалі, Тиждень моди в Парижі.

Туристичний сектор Франції є одним з найбільших у світі та посідає важливе місце в національній економіці. 2019 р. Францію відвідали понад 90 млн. туристів, що зробило її найпопулярнішою туристичною країною світу. Туризм позитивно впливає на економіку держави, роблячи значний внесок у національний ВВП і створюючи багато робочих місць. Серед десяти

найпопулярніших місць у світі два знаходяться у Франції – «Нотр-Дам де Парі» (12 млн відвідувачів протягом року) і «Діснейленд Париж» (10,6 млн).

Демографічна ситуація Франції певною мірою також впливає на формування її геополітичного потенціалу. У 2024 р. населення Франції складає близько 68,4 млн. осіб, 85% з яких становлять етнічні французи. В державі спостерігається зниження числа народжуваності. Приміром 678 000 зареєстрованих народжень у 2023 р. і це найнижчий показник з часів Другої світової війни [51] . Середній вік населення Франції становить близько 41 року, що свідчить про помітну тенденцію до старіння. Крім того, національні меншини, такі як бретонці, баски, корсиканці, фламандці та ельзасці, проживають у Франції. Цей народ живе в основному на окраїнах країни, використовуючи свою місцеву мову та культурні особливості.

Проте, у Франції спостерігається міграційна проблема, яка дає навантаження на соціальні служби. Чимало французів вважають, що міграція негативно впливає на умови праці, зокрема через конкуренцію робочих місць та зниженню зарплати.

Отже, Франція має соціально-економічне середовище, яке сприяє зміцненню її геополітичних інтересів у глобальному масштабі. Країна володіє значними природними ресурсами, включаючи корисні копалини. Ці ресурси гарантують зростання національної економіки та секторів економіки, які сприяють розвитку та реалізації геополітичних інтересів країни. Крім того, розвинута промисловість та її політична стабільність забезпечують Франції статус однієї з провідних держав світу.

РОЗДІЛ 3.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

3.1. Характерні риси сучасної зовнішньої політики Франції

З'ясовуючи основні риси зовнішньої політики Франції, слід зазначити, що вона намагається повернути свою провідну роль не лише в Європі, а й в світі. Держава виступає за «європейський суверенітет», який передбачає незалежність у безпеці, економіці та політиці.

Серед найважливіших зовнішньополітичних інтересів Франції можна виділити наступні:

1) Франція відіграє центральну роль у європейській інтеграції та бере активну участь в ініціативах ЄС. У першій половині 2022 р. країна головує в Раді Європейського Союзу. Цілі були зосереджені на розширенні цифрових та екологічних перетворень, а також на створенні спільного європейського бачення через культуру та цінності. Зокрема, головними інтересами були: збільшення цифрових та екологічних перетворень, а також створення спільного європейського бачення. Президент Еммануель Макрон підкреслив важливість створення суверенної і глобально впливової Європи, яка матиме змогу прокладати власний шлях і приймати рішення. Також, Франція постійно підкреслює на необхідності посилити європейські зусилля щодо створення політики безпеки ЄС, створивши її незалежною від НАТО. Метою цієї зовнішньої політики Франції є зміцнення позицій ЄС на світовій арені.

2) Франція розвиває стратегічні зв'язки з різними країнами світу, включаючи також географічні регіони, такі як Середземномор'я, Африка, Азія та Арктика. Метою цих зв'язків є зміцнення місця країни в цих регіонах і підтримання діалогу з важливими міжнародними гравцями.

Важливим партнером для Франції є США, країни вже давно тісно співпрацюють у боротьбі з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та у врегулюванні регіональних конфліктів, зокрема в Африці, на Близькому Сході, Балканах і в Центральній Азії. Обидві країни спільно борються з ядерною програмою Ірану та підтримують мирний процес з врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту. Франція і США спільно працюють над підтриманням глобальної стабільності і безпеки. Як постійні члени Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй і головні гравці на міжнародній арені, Франція і США спільно працюють над підтриманням глобальної стабільності і безпеки. Крім того, Франція та США покращують торгові відносини, спрощуючи візові процедури для інвесторів. Що стосується імпорту, то Франція переважно отримувала вуглеводні зі США, продукцію авіабудування та фармацевтичну продукцію (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Основні види імпорту Франції зі США та їх обсяги: (2023 р.)*

Вид продукції	Обсяг імпорту (млрд. євро)	Частка у загальному імпорті (%)
Вуглеводні	12,2	23,6
Продукція авіабудування	9,4	18,2
Фармацевтична продукція	4,8	9,2

*Складено за: [42].

Після вторгнення Росії в Україну імпорт нафти та газу значно зріс у 2022 р. Однак у 2023 р. він значно впав - з 21,8 млрд. євро до 12,2 млрд. євро. Це свідчить про те, що енергетичні потоки змінюються в результаті політичної та економічної нестабільності по всьому світу [46]. Обидві країни залишаються в згоді щодо спільних стратегічних цілей;

3) Франція бере участь у боротьбі зі зміною клімату, що є одним із пріоритетів її зовнішньої політики. Держава використовує свою роль у міжнародних організаціях, таких як G20, щоб висвітлювати свої економічні та

політичні дії щодо кліматичних питань. Паризька угода, підписана у 2015 р. під час французького головування, яскраво демонструє відданість Франції щодо боротьби зі зміною клімату. Ця угода встановлює глобальні цілі щодо скорочення викидів парникових газів і контролю над глобальним потеплінням [54]. Також, держава бере активну участь у міжнародних кліматичних самітах, де висуває заходи для мінімізації викидів вуглецю та переходу до низьковуглецевої економіки. Країна особливо підтримує розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та розвиток «зелених» технологій. Крім того, президент Еммануель Макрон у зовнішній політиці країни, наголошує на важливості мобілізації зусиль у глобальному масштабі для подолання викликів, пов'язаних зі зміною клімату;

4) Франція виступає активним учасником низки міжнародних організацій, які мають значний вплив на глобальну безпеку та рівновагу. Франція відіграє провідну роль в одній з найважливіших організацій - Організації Об'єднаних Націй (ООН). Як член-засновник ООН і постійний член Ради Безпеки з правом вето, Франція має можливість впливати на основні рішення, що стосуються глобальної безпеки та миротворчих операцій. Франція також є членом Європейського Союзу (ЄС), який має значний вплив на формування економічної політики в Європі, а Франція залишається одним з його головних лідерів. Крім того, Франція є членом НАТО з моменту її заснування у 1949 р. Сучасна Франція бере активну участь у військових діях НАТО і підтримує ініціативи з консолідації спільної оборони, як у Європі, так і в Північній Америці, а особливо після вторгнення Росії в Україну. Участь у НАТО також надає Франції можливість співпрацювати з іншими країнами, для протидії сучасним викликам, щоб забезпечити безпеку Європи та Північної Америки;

5) Міжнародний тероризм також входить до ключових напрямків зовнішньополітичної діяльності Франції. Держава активізувалась в даному аспекті, зазнавши кількох серйозних нападів. Зокрема, в Парижі в листопаді 2015 р. (Вважається одним із найбільш смертоносних нападів у сучасній

історії Франції) та в Німечці в 2016 р. [45]. Зіткнувшись з цією небезпекою, Франція розгорнула значні військові ресурси для боротьби з терористичними угрупованнями, особливо в тих регіонах Африки і Близького Сходу, де присутні радикальні ісламістські організації. На національному рівні, країна посилила своє антитерористичне законодавство. Це включило розширення прерогатив сил правопорядку, посилення спостереження за підозрілими особами та покращення безпеки громадських місць. Окрім військових операцій, держава наголошує на важливості боротьби з ісламістською ідеологією, яка підживлює тероризм. Країна також впроваджує заходи, спрямовані на викорінення радикалізації серед молоді;

6) Важливою у зовнішній політиці Франції є проведення політики ядерного стримування. Ядерна програма Франції розпочалася наприкінці 1950-х і 1960-х рр. під егідою президента Шарля де Голля. Франція має близько 300 стратегічних ядерних боєголовок на чотирьох атомних підводних човнах, а також 60 тактичних боєголовок на борту літаків ASMP. Ці озброєння представляють «сили стримування» країни, забезпечуючи здатність Франції до автономного втручання з точки зору безпеки і оборони. Доктрина ядерного стримування Франції передбачає те, що вона повинна володіти набором ядерних озброєнь, здатних завдати шкоди, яку супротивник не зможе витримати для завоювання Франції.

У 1992 р., Франція зробила крок у напрямку співпраці з іншими країнами щодо обмеження розповсюдження ядерної зброї приєднавшись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ). У 2008 р. президент Ніколя Саркозі повідомив про зменшення кількості ядерної зброї у Франції. У своїй національній доповіді для Конференції з розгляду дії ДНЯЗ 2015 р. французький уряд заявив: «Ціль ядерного роззброєння не може розглядатися окремо від колективної безпеки. Ядерне роззброєння можливе лише за умови врахування стратегічного контексту» [43];

7) Зовнішньополітичні інтереси Франції зосереджуються також у захисті та покращенні довкілля на міжнародному рівні. Ця політика керується

низкою фундаментальних принципів. По-перше, співпраця з іншими країнами для надання допомоги має вагоме значення. Це включає координацію гуманітарної допомоги та сприяння відновленню інфраструктури та екосистем.

По-друге, Франція здійснює допомогу своїм громадянам, які постраждали від стихії. Це передбачає створення систем екстреного реагування та медичної підтримки.

По-третє, держава активно співпрацює з постраждалими країнами, підтримуючи їхню реабілітацію та адаптацію. У випадку з Україною, Франція бере участь у спільних ініціативах щодо відновлення територій, які постраждали від війни;

8) Зовнішньополітичні інтереси Франції тісно пов'язані з її космічною програмою. Завдяки своїй ракеті-носію «Аріан» Франція є однією з провідних європейських країн у сфері космічних технологій. У 2019 р. Франція заснувала Головне космічне командування (Grand Commandement de l'Espace) у своїх військово-повітряних силах. Основною метою цього рішення є підвищення безпеки та оборони країни в космічній галузі. Також, створений у 1961 р. Національний центр космічних досліджень (CNES) є провідним європейським космічним агентством. Він здійснює нагляд за дослідженнями і розробками в цій галузі. Водночас Франція співпрацює, зокрема, з Німеччиною та іншими країнами ЄС, задля реалізації своїх програм в загальному європейському контексті.

Основні загрози для Франції в зовнішньополітичному вимірі можна виокремити наступні: політична криза, яка створила невизначеність щодо зовнішньополітичних дій країни, тероризм, сепаратизм, стан екології, розповсюдження зброї масового ураження а також територіальні суперечки. Що стосується територіальних суперечок, то Франція стикається з низкою конфліктів, які впливають на її міжнародну політику, особливо ті, що стосуються її заморських територій. Паливно-енергетичні ресурси створюють другу загрозу для економіки країни, так як у Франції присутня енергетична

криза, яка ставить під загрозу стабільність економіки держави. Для розвитку зовнішньополітичних інтересів Франції дуже важливо визначити її партнерів та опонентів. Аналізуючи зв'язки Франції з іншими країнами, можна виділити чотири окремі категорії. Перша група - це країни, що перебувають у стані дефолту, а також країни з нестабільним урядом. До цієї категорії належать Афганістан, Ірак і Сирія, які становлять загрозу безпеці Франції. До другої групи належать регіональні союзники, включаючи такі країни, як Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Польща, Італія та Іспанія. Вони мають вирішальне значення для розвитку зовнішньополітичної стратегії Франції. Третю групу складають глобальні гравці, серед яких такі країни, як США та Китай. Ці країни становлять особливий інтерес для Франції через геополітичну важливість для країни партнерства з ними. Четверта - це субрегіональний підхід, який включає країни, які, хоча й менш значущі для Франції, але все ще становлять зовнішньополітичний інтерес.

Отже, сучасними зовнішньополітичними цілями Франції є: співпраця з Європейським Союзом, НАТО та іншими світовими країнами; боротьба із кліматичними змінами; участь та діяльність Франції у міжнародних організаціях; протистояння тероризму; продовження стратегії ядерного стримування; покращення стану глобальної екології; розвиток космічної програми.

3.2. Місце та роль України в сучасній зовнішній політиці Франції

Історія відносин між Францією та Україною має давню історію, починаючи з обмінів між київськими князями та французькою королівською династією. Ці зв'язки продовжують розвиватися і до сьогодні, зміцнюючи двосторонні відносини у багатьох галузях.

27 грудня 1991 р. Франція однією з перших країн Західної Європи офіційно визнала незалежність України. Дипломатичні відносини між Україною та Францією були встановлені 24 січня 1992 р., коли міністри

закордонних справ Франції та України Ролан Дюма та Анатолій Зленко підписали Протокол про встановлення двосторонніх дипломатичних відносин.

Для Франції Україна виступає важливим партнером на пострадянському просторі. З моменту здобуття незалежності Україна перебуває в центрі стратегічних інтересів Франції, розглядаючись як ключовий фактор підтримання стабільності та безпеки в Європі.

Одним із провідних інвесторів у економіку України є Франція, яка також є і надійним торговельним партнером України. Динамічно розвиваються також і торговельні відносини між Україною та Францією [35, с. 62]. Приміром, у 2023 р. Франція посіла одинадцяте місце серед європейських країн за обсягом торгівлі з Україною, питома вага якої склала 3,74% від загального товарообігу. Сільськогосподарська продукція становить основу експорту України до Франції. Зі свого боку, Франція постачає в Україну наземні транспортні засоби, різноманітну хімічну та фармацевтичну продукцію. У 2023 р. Україна експортувала до Франції товарів на суму 282,8 млн. дол. США, що на 36,9% більше, ніж у попередньому році. Французький імпорт в Україну склав 805,9 млн. дол. США, що на 9,5% менше, ніж у попередньому році. З січня по червень 2024 р. обсяг торгівлі між Україною та Францією склав 1 088,7 млн. дол. США, що на 0,8% менше, ніж у попередньому році [31]. Франція сприяє створенню зони вільної торгівлі з ЄС для України, що розширює її можливості виходу на європейський ринок.

Франція зберігає свою позицію щодо України, яка стосується збереження її територіальної цілісності. Дуже важливо, що Франція підтримала надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС.

Після російського вторгнення в Україну в 2014 р. Франція стала опорою дипломатичних зусиль, спрямованих на пошук вирішення конфлікту, зокрема в рамках Нормандського формату. Франція засуджує ворожі дії Росії. У своєму зверненні 24 лютого 2022 р. Президент Франції Е. Макрон високо оцінив хоробрість Президента України В. Зеленського, а у своїй промові 2 березня 2022 р. підтримав стійкість українського народу. Щодо агресії Росії проти

України Е. Макрон охарактеризував Росію як «одну з останніх імперських колоніальних держав» [30]. У 2022 р. Франція змінила свою стратегію щодо України, перейшовши від дипломатичних підходів до військової допомоги. Поїздка президента Еммануеля Макрона до Києва в червні 2022 р. стала переломним моментом в еволюції французької політики щодо України. У червні 2022 р. Франція підтримала надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, що стало важливою віхою в процесі європейської інтеграції країни.

Позиція Франції щодо війни між Росією та Україною відзначається значною двозначністю. З одного боку, Франція відкрито засуджує російську агресію і надає військову та гуманітарну підтримку Україні. З іншого боку, Франція не дотримується єдиної політики зменшення взаємодії з Росією. Зокрема, французькі компанії продовжують працювати в Росії. Більше того, відсутність будь-якої суттєвої реакції або глибокого розслідування щодо постачання французьких запчастин російській армії ставить під сумнів твердість французької позиції перед обличчям російської агресії. З лютого 2022 р. по грудень 2023 р. загальна військова допомога, надана Францією Україні, сягнула приблизно 2,615 млрд. євро. Крім того, Франція також надала допомогу Україні через Європейський фонд миру, зробивши внесок у розмірі 1,2 млрд. євро, що збільшило загальну суму допомоги до понад 3,8 млрд. євро.

Відбувається також співпраця між Україною та Францією у сфері охорони здоров'я. Ця допомога зосереджена у відновленні медичної інфраструктури та загалом, покращенні якості медицини.

Приміром, Франція значною мірою підтримує фінансово Україну для відновлення постраждалих від конфлікту лікарень і медичних структур. Ця допомога включає укладення контракту на субсидію, призначеного для підтримки важливої інфраструктури та ключових секторів української економіки. Крім того, Франція та Україна впроваджують програми обміну між своїми лікарнями, що дає можливість українським фахівцям ознайомитися з останніми досягненнями в діагностиці та лікуванні, а їхнім французьким колегам краще зрозуміти особливості надання медичної допомоги під час

війни. Ще один аспект - розвиток телемедицини, який може допомогти Україні зробити медичну допомогу високого рівня доступнішою, включно з найбільш ізольованими районами країни. Також, Франція підтримує Україну в боротьбі з раком молочної залози, закупаючи передове медичне обладнання завдяки кредиту, який субсидує Казначейство Франції [31].

Важливою є взаємодія Франції та України у сфері екологічного захисту. До прикладу, у грудні 2023 р. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) надав Миколаєву майже 25 млн. євро на відновлення системи водопостачання та надання мешканцям доступу до питної води. Загальна сума проекту становила приблизно 33 млн. євро [31]. Крім того, йдеться обговорення про розвиток відновлювальної енергетики в Чорнобильській зоні відчуження. Франція, маючи досвід та технологію, могла б допомогти збільшити використання відновлювальних джерел енергії.

Співпраця між Україною та Францією у сфері інформаційних технологій (ІТ) переживає динамічний розвиток, зокрема у сфері штучного інтелекту (ШІ). Франція, визнана лідером у дослідженнях та інноваціях у сфері ШІ, запрошує українських експертів у цю діяльність. Наприклад, Всесвітній саміт зі штучного інтелекту, запланований на лютий 2025 р. у Франції, обговорюватиме стратегічні питання, а також перспективи, які пропонує ШІ. Україні надіслано запрошення взяти участь у цьому заході, для обміну досвідом у сфері ШІ [34].

Отже, з моменту початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, Франція швидко зайняла рішучу позицію, засудивши войовничі дії агресора. Це підтверджується її зовнішньополітичним курсом, який спрямований на підтримку незалежності та цілісності України. Окрім військової допомоги, співпраця Франції та України відбувається у різних сферах, включаючи: охорону здоров'я, інвестиції, збереження екології, ІТ-технології.

3.3. Проблеми та перспективи реалізації сучасної зовнішньої політики Франції

Основними проблемними питаннями реалізації сучасної зовнішньої політики Франції є її політична криза та зміна геополітичних реалій світу. Франція переживає доволі глибоку політичну кризу, яка сильно впливає не тільки на її внутрішню, але й на зовнішню політику. Нестабільність почалася після розпуску парламенту та дострокових виборів влітку 2023 р. та переросла в новий етап наприкінці 2023 р.

Основними причинами кризи стали: недовіра уряду Мішеля Барньє, невдоволення громадян щодо затвердженого бюджету, конфлікт між парламентом та президентом Емманюелем Макроном [48, с. 47]. Через політичну кризу у Франції існує невизначеність щодо зовнішньополітичних дій країни.

Підняття рівня сепаратистських настроїв в країні є важливою проблемою, адже це послаблює статус Франції. Зокрема, це Корсика, Бретань та Баскські регіони. Традиційно, Франція дотримується жорсткого ставлення до сепаратизму, щоб зберегти свою територіальну цілісність і єдність. Однак, національна адміністрація працює над наданням регіональної автономії, зокрема на Корсиці.

У Франції наявний також ісламістський сепаратизм. Задля боротьби із цим явищем, Національна асамблея Франції в 2021 р. схвалила законопроект, який передбачає посилення контролю над мечетями та ісламськими групами. Державою також було засновано Національну раду імамів, яка контролює сертифікацію імамів і гарантує, що вони відповідають французьким цінностям [21].

У Франції спостерігається міграційна проблема. Багато французів вважають, що країна переживає «міграційне затоплення», і вони виступають за жорсткіші правила міграції. До прикладу, Французька Республіка активізує прикордонний контроль. Під час дострокових парламентських виборів у

червні та липні 2024 р. міграційна політика у Франції постала як головна проблема. Були також посилені умови для отримання соціальних допомог для іноземців. Зокрема, ті безробітні мігранти, які не входять до ЄС, зможуть використати допомогу лише після п'яти років проживання у Франції. Держава також знищує значні міграційні табори. Одним із таких таборів був табір «Джунглі» в Кале, де проживали мігранти з Близького Сходу та Африки, які намагалися потрапити до Британії.

Щоб впоратись з цією загрозою, уряду Франції необхідно покращити своє міграційне законодавство, адже останні три роки спостерігається зростання кількості іммігрантів до Франції (рис. 3.3.).

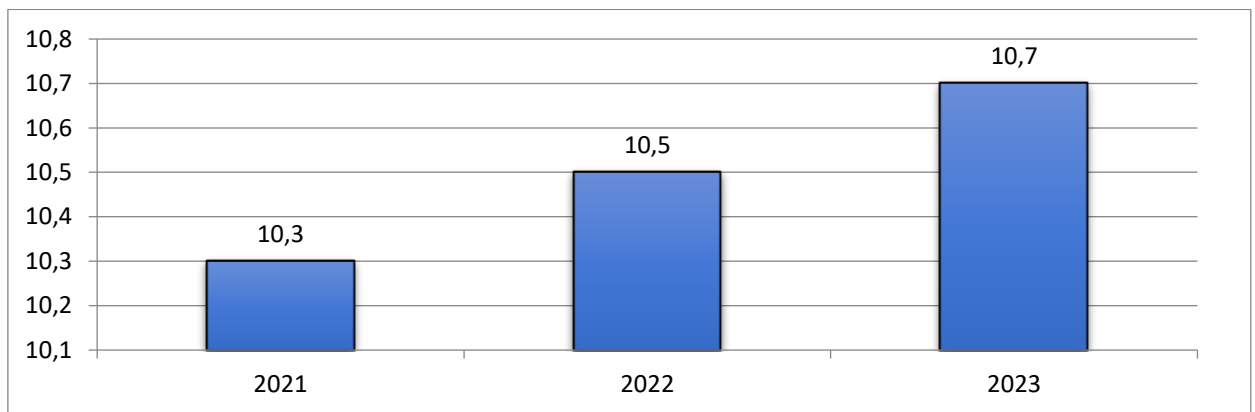


Рис. 3.3. Динаміка міграційної політики Франції 2021-2023 рр. [17].

Наразі енергетична криза у Франції набирає обертів. Держава стикається з проблемою старіння своїх атомних електростанцій, що вимагає значних інвестицій для їх оновлення. Крім того, Франція розглядає сміливі ініціативи щодо зміцнення відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова [10]. Однак розвиток цих джерел затримується більше, ніж очікувалося, через перешкоди та ускладнення, пов'язані дозволами. В свою чергу, криза, пов'язана з російсько-українською війною, підкреслила важливість подальшої диверсифікації джерел енергії для зменшення залежності від російських енергоресурсів. Загалом, енергетична стратегія Франції спрямована на збереження своєї автономії та безпеки шляхом розширення ядерної та

відновлюваної енергетики. Це має дозволити країні зберегти свою вагу в Європі та світі.

Територіальні суперечки також є проблемою зовнішньої політики Франції. Це суперечки з Мадагаскаром щодо приналежності рифу Банк-дю-Гейзер, островів Бассас-да-Індія. Крім того, Франція та Мадагаскар не погоджуються щодо островів Глоріосо.

Зростає суперечка Франції з Китаєм, особливо щодо Африки. Еммануель Макрон, президент Франції, оголосив про закінчення епохи «Франсафрик» і намагається перейти до партнерських відносин з африканськими країнами, але Франція все ще втрачає вплив, де домінантами стають Росія та Китай.

Незважаючи на різні проблеми, природним процесом є адаптація зовнішньополітичних інтересів Франції, враховуючи потенційні загрози, виклики та майбутні перспективи [22, с. 145]. У відповідь, уряд вживає заходів не лише для вирішення проблем, а й для захисту своїх інтересів у глобальному масштабі.

Враховуючи кілька факторів, існує певна перспектива для зовнішньополітичних цілей Франції в Арктичному регіоні. Франція вважає, що має співпрацювати з іншими країнами, щоб вирішити проблеми Арктики, оскільки це небезпечний екологічний регіон. Держава активно бере участь у дослідженнях Арктики, особливо щодо охорони довкілля та кліматичних змін. Ця діяльність дозволяє Франції збільшити свій вплив у регіоні за допомогою своєї «м'якої сили» та наукового досвіду. Через відкриття нових морських шляхів і родовищ енергетичних ресурсів арктичний регіон стає все більш стратегічно важливим.

Залишаються перспективними зовнішньополітичні інтереси Франції з країнами Європи, а особливо співпрацею з Німеччиною. Франція та Німеччина є двома основними гравцями Європейського Союзу, які роблять значний внесок у збереженні єдності континенту. Президент Франції Еммануель Макрон підкреслює важливість європейської стратегічної автономії та посилення військової та економічної незалежності Європи від Сполучених

Штатів. Німеччина також підтримує ці концепції [13, с. 2]. Ціль співпраці між Францією та Німеччиною полягає в тому, щоб зміцнити європейські інституції та захистити Європу від зовнішніх викликів, таких як російсько-українська війна та збільшення впливу Китаю.

Безперечно, провідним зовнішньополітичним інтересом Франції є відносини з Україною. Франція вважає Україну важливим елементом своєї зовнішньої політики щодо Східної Європи та активно підтримує її в боротьбі з російською агресією. Зокрема, на конференції з реформ і відновлення України в Лугано було офіційно оголошено, що Франція збирається надати допомогу Чернігівській області, яка постраждала від російської агресії. Франція докладатиме коштів для відновлення цього регіону, демонструючи свою активну участь у процесі відновлення України [25].

Зміцнення французької глобальної політичної та економічної позиції є основною метою реалізації довгострокових зовнішньополітичних інтересів країни. Франція активно просуває свою зовнішню політику за допомогою політики солідарного розвитку та боротьби з нерівністю. «Закон про солідарний розвиток та боротьбу з глобальною нерівністю» передбачає створення програми бюджетних асигнувань для політики розвитку [28, с. 126]. Держава бере участь у багатосторонніх заходах щодо глобального розвитку, зокрема щодо гендерної рівності, здоров'я, біологічного розмаїття та клімату.

Отже, ключовими проблемами реалізації сучасної зовнішньої політики Франції є політична, міграційна та енергетична криза, сепаратизм, наявність територіальних суперечок. Ці фактори певною мірою послаблюють позиції Франції на міжнародному рівні. Незважаючи на це, Франція прагне зміцнити свої глобальні економічні позиції, що дозволить їй спрямовувати більше ресурсів на підтримку стабільного соціально-економічного розвитку та реалізацію своїх геополітичних інтересів у світі. У зовнішньополітичній стратегії перспективними є відносини з Китаєм, ЄС та Україною, а також африканськими державами і важливим є збереження лідерства в Арктиці, як пріоритет.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають змогу зробити наступні висновки:

1. Політика, як сфера людської активності, охоплює соціальні та духовні аспекти існування. Вона включає зовнішню політику, яка спрямована на збереження національних інтересів і забезпечення належного забезпечення міжнародних відносин. Зовнішня політика - це ряд заходів, що здійснюються державою для керівництва міжнародною системою, і вона сильно пов'язана з внутрішньою політикою. Зовнішньополітичні інтереси формуються з урахуванням географічного положення, ресурсів і глобальних викликів, а зовнішньополітична стратегія поєднує теоретичні концепції з практичними діями. Зовнішня політика включає анархічні та нормативні цілі.

2. У процесі дослідження зовнішньої політики Франції важливим завданням було проаналізувати її історичні, політико-правові, соціально-економічні передумови і чинники, які сприяли її формуванню.

Історичний розвиток формування зовнішньої політики Франції пройшов сім етапів, а саме 486–843 рр. – початок формування Франції; 843–987 рр. – епоха феодальної роздробленості і формування нової династії Каролінгів; 987–1337 рр. – формування феодальної ієрархії, розширення територій та підготовка до Столітньої війни; 1337–1789 рр. – столітня війна, епоха Відродження, культурні та релігійні конфлікти, розквіт абсолютизму та початок Французької революції; 1789–1945 рр. – створення колоніальної імперії, дві світові війни та політичні трансформації; 1945–2000 рр. – період де Голля, здобуття незалежності колоніями, формування нового зовнішньополітичного курсу Франції; 2000 рр. – сучасність –утвердження Франції як впливового центру в Європі.

Зовнішня політика Франції формується під впливом політико-правового середовища, де ключову роль відіграють офіційні зовнішньополітичні

документи та позиції політичних партій. Країна успішно реалізує свої зовнішньополітичні інтереси на регіональному та глобальному рівнях.

У Франції присутні непогані соціально-економічні можливості, щоб підвищити свій імідж на світовій арені. Зокрема, країна має багаті природні ресурси, що дозволяє розвивати економіку.

3. Сучасна зовнішня політика Франції спрямована на відновлення та зміцнення її домінуючого статусу в Європі та світі. Вона активно просуває ідею європейського суверенітету, налагоджує стратегічні зв'язки з ключовими країнами (особливо США), бере активну участь в проектах ЄС. Франція займає ключову позицію в європейській інтеграції, активно залучаючись до проектів ЄС зі стимулювання цифрових та екологічних переходів, одночасно підтримуючи розробку спільної політики безпеки, яка спрямована на збільшення автономії ЄС по відношенню до НАТО. Важливою є боротьба з тероризмом та зміною клімату, а також реалізація стратегії ядерного стримування і розробка космічної програми. Однак, Франція стикається з різними проблемами, включаючи політичну нестабільність та внутрішні конфлікти, не кажучи вже про територіальні суперечки щодо заморських територій. Однією з основних проблем є боротьба з глобальним потеплінням, яке проявляється у підтримці Паризької угоди. Крім того, глобальні геополітичні події, включаючи зростання Китаю і Росії, вимагають гнучкого багатогранного дипломатичного підходу з боку Франції, а також нових партнерських відносин.

4. Зв'язки між Францією та Україною, що сягають корінням у глибоку історію, значно розвинулися після здобуття Україною незалежності в 1991 р. Зокрема, Франція була однією з перших країн, які визнали Україну, і з тих пір вона є сильним захисником її територіальної цілісності, заохочуючи інтеграцію України в Європу, включаючи підтримку її заявки на вступ до ЄС. З початку російського вторгнення Франція знаходиться в центрі дипломатичних ініціатив, надаючи значну військову, гуманітарну та економічну підтримку, а також зміцнюючи співпрацю в галузі охорони

здоров'я, навколишнього середовища, інформаційних технологій та зеленої енергетики. Водночас позиція Франції щодо війни залишається дещо невизначеною через безперервність її економічних відносин з Росією, що викликає питання щодо узгодженості її політики. Загалом, в даний час сучасні зв'язки між Україною та Францією є багатовимірними та постійно розвиваються.

5. Застосування сучасної зовнішньої політики Франції стикається з кількома основними викликами: серйозною політичною кризою, зростанням сепаратистських і міграційних питань, енергетичною нестабільністю, територіальними суперечками і зміною глобальної геополітичної динаміки, які істотно перешкоджають досягненню цілей національної зовнішньої політики. Тим не менш, на міжнародному рівні Франція має багато можливостей для збільшення свого впливу, через свою присутність у глобальних організаціях (ООН, НАТО, G20), дипломатію, підтримку кліматичних проектів та прогрес в секторі космосу та штучного інтелекту. Франція зосереджується на посиленні співпраці з Україною, підтримці її європейських амбіцій та сприянні поствоєнному відновленню. Держава також має можливість закріпити свої позиції у стратегічно важливих сферах - Африці, Азії, Середземномор'ї та Арктиці - шляхом використання «м'якої сили». Орієнтація зовнішньої політики Франції також пов'язана з управлінням внутрішніми питаннями - політичною нестабільністю, міграційною та енергетичною кризою, сепаратистськими тенденціями. Вирішення цих питань є важливим, оскільки це дозволить країні зосередитися на реалізації довгострокових стратегічних цілей, забезпечити кращий захист своїх інтересів на міжнародному рівні та зберегти своє глобальне домінуюче становище. Таким чином, якщо вона успішно адаптується до нових обставин, Франція може посилити свій міжнародний престиж не лише в Європі, а й світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аллісон Грехам Тіллетт. URL: https://vue.gov.ua/Аллісон_Грехам_Тіллетт (дата звернення: 15.04.2025).
2. Аналіз статистичний. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-44037> (дата звернення: 15.04.2025).
3. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. 703 с.
4. Борчук С. М., Лизень Є. В. Миротворча місія Антанти під головуванням Ж. Бартелемі (20 лютого – 3 березня 1919 р.): *Історичний часопис*. 2024. № 19. С. 44–53.
5. Булкіна І. А. Країнознавство : навч. дис. Херсон : ХДУ, 2019.
6. Бульбенюк С. С., Гапоненко В. А., Довганик Н. М. Міжнародна політологія : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2022. 290 с.
7. Ващенко В. В. Поняття зовнішньої політики держави. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/203..htm (дата звернення: 15.04.2025).
8. Відродження у Франції. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-4452.html> (дата звернення: 15.04.2025).
9. Войтович П. П. Зовнішня політика як форма прояву державної волі: *Правові новели*. 2019. № 7. С. 152–157.
10. Гавриляк І. Франція вводить в експлуатацію перші плавучі сонячні панелі. URL: https://glavcom.ua/new_energy/news/frantsija-vvodit-v-ekspluatatsiju-plavuchi-sonjachni-paneli-877512.html (дата звернення: 15.04.2025).
11. Горбачова І. В. Перспективи реалізації цілей сталого розвитку в умовах пандемії: досвід Німеччини та Франції. *Вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2022. Вип. 41. С. 55–60.

12. Гриценко А. А. Зовнішньополітична стратегія як результат стратегічного зовнішньополітичного планування // *Theory and History of Politics* : збірник тез та доповідей Міжнародної наукової конференції (м. Рига, Латвія, 30–31 серпня 2022 р.). Рига, 2022. С. 48–52.
13. Ємець В. В. Стратегічні ініціативи країн ЄС щодо економічної перебудови як орієнтир для повоєнної відбудови України // *Економіка та суспільство*. Харків, 2023. Вип. 58. С. 127–132.
14. Железняк М., Іщенко О. Видання довідкового формату та питання академічної доброчесності. *Український історичний журнал*. 2025. № 1. С. 14–22.
15. Запорізький національний університет. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/enrol/index.php?id=8117> (дата звернення: 15.04.2025).
16. Зовнішня і внутрішня політика Шарля де Голя. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/world_history/4779/ (дата звернення: 15.04.2025).
17. Калініна, С., Ланська, С., Подунай, В. Аналіз міграційної політики держав: орієнтири для України: монографія. Київ, 2024. С. 150 с.
18. Колотуха О. В. Системно-структурний підхід. URL: <https://geohub.org.ua/node/2438> (дата звернення: 15.04.2025).
19. Країни Західної Європи: Франція. URL: https://elibrary.ivinas.gov.ua/482/1/Entsyklopedia_versa-362-384.pdf (дата звернення: 15.04.2025).
20. Лаврик О. Д., Власенко Р. П. Основи геоурбаністики : навч. посіб. Житомир: ЖДУ, 2022. 158 с.
21. Макрон висунув ультиматум мусульманським лідерам Франції. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55008016> (дата звернення: 15.04.2025).
22. Малиновська Н. В. Зовнішньополітична стратегія Франції в багатополлярному світі на зламі XX-XXI століття // *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія*. Київ, 2014. Вип. 2(22). С. 144–152.

23. Мальський М. М., Мацяях В. В. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. Львів, 2007. 296 с.
24. Масляк П. О. Країнознавство : навч. посіб. Вид. 2-ге., переробл. та допов. Київ, 2008. 292 с.
25. Міжнародна конференція з питань відновлення України. URL: <https://ua.urc-international.com/past-conferences/urc22/ukraine-recovery-conference-2022-mizhnarodna-konferenciya-z-pitan-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення: 15.04.2025).
26. Мітрофанова О. О. Еволюція зовнішньої та внутрішньої політики Франції (1946–1958 рр.) // Проблеми всесвітньої історії. Київ, 2020. Вип.10. С. 166–180.
27. Міщук С. В. Генрі Кіссінджер і зовнішня політика США (1968–1974 рр.) // Матеріали IV Волинської міжнародної історико-краєзнавчої конференції (2011). Житомир, 2011. С. 190–197.
28. Омельченко О. А. Геополітика Франції в ракурсі етнопсихологічних особливостей нації // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. Вип. 15. С. 122–127.
29. Особливості формування французької школи геополітики. URL: https://otherreferats.allbest.ru/political/01445707_0.html (дата звернення: 15.04.2025).
30. Пильнувати національний інтерес. URL: <https://tyzhden.ua/pylnuvaty-natsionalnyj-interes/> (дата звернення: 15.04.2025).
31. Посольство України у Французькій Республіці. URL: <https://france.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2025).
32. Реформи Людовика IX. URL: <https://zen.in.ua/istoriya-derzhavi-i-prava-serednih-vikiv/frantsiya/reformi-lyudovika-ix> (дата звернення: 15.04.2025).
33. Рудько С. О. Зовнішня політика та політичні системи Французької Республіки та Федеративної Республіки Німеччини : навч. посіб. Острог, 2015. 298 с.

34. Саміт з питань дій у галузі штучного інтелекту (10-11 лютого 2025 р.). URL: <https://ua.ambafrance.org/Samiit-z-pitan-dii-j-u-galuzii-shtuchnogo-i-intelektu-10-11-lyutogo-2025-r> (дата звернення: 15.04.2025).
35. Ставицький А. В., Мартинович Д. Є. Моделювання економічних зв'язків України та Франції за допомогою структурних економетричних моделей. *Держава та регіони*. 2012. № 2 (65). С. 60–66.
36. Толстов С. В. Особливості формування концепції зовнішньої політики Франції (2017–2023 рр.): монографія. Київ, 2024. 32 с.
37. Транспорт у Франції. URL: <http://www.geograf.com.ua/france/582-france-transport> (дата звернення: 15.04.2025).
38. Українська дипломатична енциклопедія / редкол.: Л. В. Губерський та ін. Київ : Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
39. Франкська держава. URL: https://studies.in.ua/vhist_seminar/372-frankska-derzhava.html (дата звернення: 15.04.2025).
40. Франція за часів Людовіка XIV. URL: <https://uahistory.co/lesson/teachers-guide-world-history-8-class-mokrogyz-2008/26.php> (дата звернення: 15.04.2025).
41. Цей день в історії : 26 серпня 1789 : Декларація прав людини і громадянина. URL: <https://www.jnsn.com.ua/h/0826N/> (дата звернення: 15.04.2025).
42. Accueil Portail de la Direction Générale des Douanes et Droits Indirects. Accueil Portail de la Direction Générale des Douanes et Droits Indirects. URL: <https://www.douane.gouv.fr/> (date d'application: 15.04.2025).
43. Conférence des Parties 2015 chargée d'examiner le Traité sur la non-prolifération des armes nucléaires (TNP). URL: <https://www.un.org/fr/conf/npt/2015/national-reports.shtml> (date d'application: 15.04.2025).
44. Contributions de la France aux organisations internationales. URL: <https://www.vie-publique.fr/rapport/29430-contributions-de-la-france-aux-organisations-internationales> (date d'application: 15.04.2025).

45. Dossier sur l'attentat de Nice. URL: <https://cn2r.fr/ressources/attentats-de-nice/> (date d'application: 15.04.2025).
46. France et États-Unis : les échanges reculent en 2023 mais restent à un niveau historiquement élevé. URL: <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/US/relation-economique-bilaterale> (date d'application: 15.04.2025).
47. History in politics. URL: <https://historyinpolitics.org> (date of access: 15.04.2025).
48. Khomyk K. Crisis situations and their impact on separation of powers: a comparative study of france, germany, and ukraine. 2023. No. 3. P. 45–49. URL: <https://doi.org/10.32782/2414-4436/2023-3-7> (date of access: 15.04.2025).
49. Le Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2013. URL: <https://archives.defense.gouv.fr/actualites/la-reforme/livre-blanc-2013.html> (date d'application: 15.04.2025).
50. LOI n° 2021-1031 du 4 août 2021 de programmation relative au développement solidaire et à la lutte contre les inégalités mondiales. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/dossierlegislatif/JORFDOLE000042676989/> (date d'application: 15.04.2025).
51. Madeline B. Why the French are having fewer children. URL: https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/09/13/why-the-french-are-having-fewer-children_6725951_7.html?utm_source=chatgpt.com (date of access: 15.04.2025).
52. Ruralia. URL: <http://ruralia2.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/2018/04/Edit-Tari-The.pdf> (date d'application: 15.04.2025).
53. Santander Trade. Santander Trade. URL: <https://santandertrade.com/en> (date of access: 15.04.2025).
54. UNFCCC. URL: <https://unfccc.int/fr/a-propos-des-ndcs/l-accord-de-paris> (date d'application: 15.04.2025).
55. Wallace W. Foreign policy and national identity in the United Kingdom. *International Affairs*. 1991. Vol. 67, № 1. P. 65–80.

56. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>
(date of access: 15.04.2025).